

Nuvela Psihologica- Particularitatile nuvelei psihologice

Moara cu noroc (Ioan Slavici)

Introducere

Ioan Slavici se impune in constiinta literara ca unul dintre cei patru mari clasici, alaturi de Eminescu, Creanga si Caragiale. Creator al realismului social prin volumul Novele din popor, el scrie enorm, in cele mai diferite domenii, de la articole de ziar pana la manuale scolare, traduceri si memorii, fiind psiholog si moralist ale carui opere sunt o pledoarie pentru chibzuinta si intelepciune. Nuvelele sale (aproximativ 100 de lucrari) au fost scrise in trei mari perioade de creatie, identificate de Magdalena Popescu, in studiul monografic Ioan Slavici: etapa idilismului si a reveriei (Scormon, Gura satului, La crucea din sat), etapa dramatica si obsesiva (Moara cu noroc, Padureanca) si etapa didactica, instructiva (Comoara, Vatra parasita).

Particularitatile nuvelei psihologice

Moara cu noroc ilustreaza particularitatile nuvelei ca specie, in ciuda dimensiunilor de microroman: are un singur fir narativ (instrainarea lui Ghita de familie prin complicitatea la faradelegile lui Lica), un numar mediu de personaje (Ana, Ghita, soacra, Lica, porcarii lui - Raut, Saila, Buza-Rupta, Pinte), accentul punandu-se pe complexitatea de caracter a protagonistului.

Titlul operei reprezinta un indice spatial, respectiv locul unde se petrece actiunea nuvelei in cea mai mare parte. Hanul este situat intr-o zona deluroasa, in spatiul ardelenesc, intre Ineu si Fundureni, departe de comunitate, ceea ce inlesneste indepartarea lui Ghita de principiile morale, abdicarea lui de la legile nescrise, caci asupra lui nu mai functioneaza nicio cenzura. Pe de alta parte, titlul exprima motivul literar al hanului, devenit topos literar in prozele scurte din literatura clasicilor si nu numai: spatiu al intamplarilor sangeroase in nuvelele psihologice, cum este cazul celei de fata, spatiu al evenimentelor miraculoase ce invadeaza banalul cotidian in nuvele precum La hanul lui Manjoala sau scena a spunerii povestilor cu rol de recuperare a unui trecut mitic in ciclul de povestiri Hanu Ancutei de Mihail Sadoveanu. Nu in ultimul rand, titlul este ironic prin trimiterea la motivul literar "fortuna labilis": mutarea la han nu aduce bunastare familiei lui Ghita decat o perioada scurta, intrucat, odata cu venirea lui Lica, se instituie dezechilibrul carciumarului cu urmari nefaste asupra relatiilor cu Ana.

La nivel tematic, nuvela se caracterizeaza prin existenta mai multor substraturi, ceea ce face posibila incadrarea textului in mai multe categorii: tema principala o constituie dezechilibrul interior al protagonistului sub presiunea unei realitati exterioare devastatoare, tema ce vizeaza nivelul de proza psihologica al textului. In al doilea rand, evolutia sentimentului de frica de la suspiciune, teama la obsesie si in final la crima reprezinta un loc comun al nuvelor de acest gen, intalnit in forme similare si la Caragiale, in In vreme de razboi sau O faclie de Pasti. Moara cu noroc este insa o proza realista prin prezentarea dezumanizarii protagonistului ca urmare a patimii inavutirii,

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

ce duce la pierderea reperelor morale si la instrainarea de familie si de sine insusi a lui Ghita. Monografie a lumii ardelene, moravurile vietii de porcar reprezinta, de asemenea, un important plan al operei, unul dintre atributele prozei lui Slavici fiind caracterul de fresca prin care se reface cu fidelitate, prin detalii verosimile si pertinente, imaginea unei epoci. Finalul textului pune intreaga nuvela intr-o lumina noua prin replica batranei soacre ("Simteam eu ca n-are sa iasa bine, dar asa le-a fost data"): omul este victima unui destin implacabil.

Constructia discursului narativ si a subiectului epic

Incipitul este conceptul operational ce desemneaza partea de inceput a unui text literar care se tine minte si lasa sa se intrevada desfasurarea actiunii. In "Moara cu noroc", incipitul este constituit de prologul reprezentat de vorbele soacrei lui Ghita, care au un ton axiomatic / de proverb, moralizator, anticipand destinul personajelor principale: "Omul sa fie multumit cu saracia sa, caci, daca este, nu bogatia ci linistea colibeii tale te face fericit." In mod sugestiv, cuvintele sunt rostite de batrana, intrupare a intelepciunii populare si a experientei de viata. Replica sa anunta tema nuvelei (consecintele nefaste pe care setea de inavutire le are asupra individului) si deznodamantul tragic. Finalul nuvelei este simetric cu incipitul si este reprezentat printr-un epilog constituit tot din vorbele batranei: "Simteam eu ca nu are sa iasa bine, dar asa le-a fost data". Daca replica din prolog ilustra, la nivel tematic, dezechilibrul launtric al individului sub presiunea unei pasiuni devastatoare, replica din final permite si stabilirea unei noi teme a nuvelei, cea a destinului; de altfel, daca tinem cont si de faptul ca, in final, asistam la moartea a trei personaje (Ghita, Lica, Ana) putem spune ca Moara cu noroc are un final tragic. In concluzie, incipitul si finalul, in acest text narativ, au un rol definitiv in constructia subiectului, ilustrand simetria compositionala a nuvelei, dar si caracterul moralizator al prozei lui Slavici.

Firul epic evolueaza gradat, iar actiunile alterneaza cu ample pagini in care naratorul ofera cititorului accesul la psihologia personajelor, cu precadere la starile contradictorii ale lui Ghita. Momentele subiectului au starnit controverse in randul criticilor literari, care exprima puncte de vedere diferite mai ales asupra punctului culminant: din expozitiune aflam ca cizmarul Ghita, desconsiderat de sateni si satul de umilinta saraciei, se muta la Moara cu noroc, han pe care il ia in arenda, in jurul zilei de Sf. Gheorghe. Intriga o constituie venirea lui Lica Samadaul (om cu stare, atotputernic peste locurile acelea, fara a carui stire nu se petrece nimic la moara) la Ghita, caruia ii propune complicitatea indirecta la faradelegile lui si ale celorlalti porcari.

Desfasurarea actiunii cuprinde totalitatea faptelor care duc la instrainarea lui Ghita de familie si de preceptele morale, pe de o parte prin ascunderea adevarului despre relatiile cu porcarii fata de Ana, pe de alta parte prin tainuirea faptelor necurate ale lui Ghita, dintre care amintim "calcarea" arendasului si uciderea vaduvei si a copilului. Cum firul narativ are in prim-plan dezumanizarea crasmarului, punctul culminant il constituie uciderea Anei, momentul maxim al dezintegrarii morale a lui Ghita, capabil de a-si folosi sotia drept cursa pentru a-l da pe Lica pe mana lui Pinte. Deznodamantul marcheaza o purificare a spatiului de forte malefice: hanul arde, iar Ghita este ucis de oamenii Samadaului, in timp ce Lica se sinucide izbindu-se cu capul de un copac, pentru a nu

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

cadea in mainile jandarmului.

Conflictele exterioare ale nuvelei mentin tensiunea dramatica a textului. Principala confruntare este cea dintre Ghita si Lica, antagonistul nuvelei. Proaspat mutat la han, Ghita trebuie sa urmeze regulile impuse de Lica, protejat in fata autoritatilor de baronul ale carui turme le are in grija. Lica devine o autoritate pentru ca stie sa exploateze slabiciunile celorlalti, iar lui Ghita ii intuieste punctul vulnerabil: setea de bani. Pe de alta parte, se teme de o singura slabiciune a hangiului, cea pentru Ana, de aceea cultiva cu inteligenta malefica situatii care sa accentueze instrainarea celor doi, petrecand tot mai mult timp la han in lipsa sotului. Lica ii impune stari tensionale protagonistului, lasandu-l sa guste mirajul banului, dar conditionandu-i ramanerea la moara. In final, Ghita alege cea mai periculoasa solutie, duplicitatea, fara a-si asuma consecintele: Ana devine adulterina, impinsa de sot in bratele unui barbat mai autoritar, iar el sfarseste platind cu viata indepartarea de preceptele morale.

Ana i se opune lui Ghita prin tenacitatea eforturilor de salvare a casniciei de la criza necomunicarii, astfel ca un alt conflict exterior vizeaza doua atitudini contrare asupra realitatii cuplului conjugal. Un conflict latent se stabileste si intre Ghita si soacra, respectiv intre naivitatea si lipsa de experienta a tineretii si intelepciunea batranetii.

Un alt conflict exterior esential este cel dintre Pinteasa si Lica, fosti frati de hotie in trecut. La cei 38 de ani ai sai, Pinteasa doreste razbunarea fata de Lica, cel care i-a necinstit femeia, pana la varsta de 40 de ani. Nu numai legea si faradelegea se afla in opozitie, ci mai ales curajul lui Lica de a-si trai viata, asumarea riscurilor libertatii de a actiona conform instinctelor si alegerea de catre Pinteasa a unui statut social neasumat constient, ci doar pentru a-si asigura autoritatea legala de a-l arunca pe Lica in inchisoare.

Accentul se pune insa pe conflictele interioare ale personajelor: Ghita oscileaza intre fondul sau moral pozitiv si patima pentru bani, justificata initial prin determinism social, prin dragostea fata de familie si prin dorinta de a-i oferi Anei un trai superior, ulterior atingand dimensiunile patologice ale lacomiei, astfel incat familia este resimtita ca o piedica in calea implinirii protagonistului. Ana lupta, in calitate de sotie fidela, inocenta, copilaroasa, cu revelatia unui proces de autocunoastere pe care il declanseaza venirea lui Lica: prefera unui ins banal, slab de inger si lipsit de fermitate un barbat autoritar, cu spirit de initiativa.

In sufletul lui Pinteasa se contureaza cel mai subtil conflict interior, intre autenticitatea pornirilor sale de razbunare personala si obligatia de a-l deferi pe Lica justitiei ca jandarm ce vegheaza la linistea locurilor, dar si intre chemarea instinctului de fost hot de cai si performarea unui statut de jandarm care nu il reprezinta autentic.

Prezentarea personajelor

La nivelul personajelor, principala trasatura a nuvelei psihologice este clasificarea lor in mobile si

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

imobile, in functie de masura in care raman sau nu egale cu ele in sepe pe parcursul operei. Ana sau Ghita se incadreaza in prima categorie; tipul inadaptatului, Ghita reprezinta individul patriarhal, incapabil sa constientizeze si sa-si asume consecintele optiunii pentru un tip de existenta sociala incadrabila in structura modernitatii, care evolueaza de la statutul de cizmar nevoias / sot iubitor si protector la cel de hangiu lacom / sot ursuz, capabil de victimizarea propriei sotii. Ana, la inceput nevasta frumoasa, tanara, cuminte, supusa si nestiutoare, devine femeia careia nu-i scapa nimic, intuieste relatiile sotului sau cu Lica, adulterina atrasa irezistibil si fatal de Lica. La polul opus, Lica ramane o intruchipare a maleficului pe tot parcursul operei, fiind un personaj cu alura romantica; lipsit de slabiciuni si de scrupule, venal, cu o putere de convingere in spatele careia se ascunde abilitatea de a specula vulnerabilul din fiecare, Lica ramane maret si in moarte, preferand sinuciderea decat sa cada in mainile lui Pinte. Acest personaj justifica observatia lui Daniel Grojnowski, conform careia psihologia anumitor personaje ale nuvelei este constanta.

Comentarea particularitatilor de limbaj al nuvelei psihologice

Fin analist al starilor conflictuale, Slavici recurge la modalitati clasice de realizare a a analizei psihologice, precum dialogul, monologul interior, stilul indirect liber sau notatia fiziologica. Dialogul nu are numai rolul de a dramatiza actiunea sau de a spori tensiunea scenica, ci devine un mijloc prin care naratorul schiteaza relatii intre personaje: discutia in care Lica ii cere lui Ghita cheile hanului si bani cu imprumut fara sa-i numere plaseaza fata in fata un calau ferm si o victima care, desi la inceput schiteaza gesturi de stapan si atitudini hotarate de refuz a ceea ce contravine propriului sistem de valori morale, la sfarsitul confruntarii devine "bland ca un mielusel", intelegand ca la han nu se poate ramane decat cu voia Samadului, adica fiindu-i partas. Replicile in registre diferite (cele ale lui Lica au caracter de ultimatum, iar ale lui Ghita ilustreaza supunerea) sunt completate de interventii cu caracter de didascalii ale naratorului, la nivelul lor putandu-se vorbi de campuri semantice care evidentiaza starile interioare ale celor doi: in timp ce Lica ramane, pe tot parcursul discutiei, stapan pe sine, "rece", Ghita evolueaza de la statutul de barbat care tine piept porcarului la cel de supus umil.

Monologul si stilul indirect liber se regasesc in toate momentele-cheie ale nuvelei, infirmind orice prejudecata referitoare la lipsa capacitatii de autoanaliza a oamenilor simpli. Alternand persoana intai cu cea de-a treia, naratorul ambiguizeaza vocea narativa, nuanteaza discursul, permitandu-si totodata si sa se detaseze de personaj prin comentarea deciziilor acestuia. Nu in ultimul rand, notatia fiziologica ramane unul dintre procedeele la indemana lui Slavici, care surprinde credibil tulburarile psihice ale eroilor sai prin descrierea unor reactii la nivel corporal; "ii era parca-i seaca sangele in vine", iata ceea ce sentimentul de frica ii provoaca lui Ghita.

Dintre modalitatile nararii, Slavici alterneaza prezentarea cu reprezentarea, atat pentru a-si individualiza personajele, cat si pentru a evidentia etapele actiunii.

Incheiere

Prin tematica, prin accentuarea conflictelor interioare si preocuparea pentru transcrierea cu

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari

<http://referatenoi.ro>

fidelitate a vietii launtrice a personajelor, prin crearea unor tipuri umane in situatii-limita, dezumanizati sub puterea banilor, dar si prin exploatarea multiplelor modalitati de realizare a analizei psihologice, Moara cu noroc reprezinta o capodopera a nuvelor lui Slavici, impunandu-l definitiv in constiinta cititorului.